

Vain valkoisille, nuorille, hyvinvoiville naisille?

Korkeakouluopiskelijan ideaalityyppi korkeakoulujen hakuoppaiden kuvissa

Hakuoppaat piirtävät kuvan korkeakoulujen ihanneopiskelijasta: valkoihoinen nuori, hyvinvoiva, iloinen nainen, jolla ei ole fyysisiä toimintarajoituksia eikä näkyvää uskonnollista vakaumusta. Vammaiset tai kansalliset vähemmistöt eivät kuvissa näy. Hakuoppaiden kuvien määrälliseen ja laadulliseen sisällönanalyyysiin perustuva tutkimus paikkaa aukkoa moninaisuuden ja rasismien kysymysten tarkastelussa korkeakoulutuksen kentällä.

MONINAISUUDEN JA ETENKIN RASISMIN kysymysten tarkastelu korkeakoulukontekstissa on ollut Suomessa toistaiseksi vähäistä. Sen sijaan huomio on kiinnittynyt alempiin koulutusasteisiin (Rastas 2020). Tilanteeseen vaaditaan kuitenkin muutosta. Esimerkiksi Helsingin yliopiston rodullistettuihin vähemmistöihin asemoituvien suomalaisten Students of Colour -opiskelijajärjestö on tuonut esiin esimerkkejä rasismista yliopistossa (<https://yle.fi/uutiset/3-11155544>). Lisäksi Koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) selvitys ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden korkeakoulupoluista (Airas ym. 2019, 69–70) osoitti, että näitä opiskelijoita ei tunnisteta omana ryhmänään korkeakoulujen strategioissa ja operatiivisissa toiminnoissa toisin kuin esimerkiksi kansainvälisten tutkinto-ohjelmien opiskelijoita ja vaihto-opiskelijoita.

Vähemmistöryhmien aliedustettu asema korkeakoulutuksen kentällä on herättänyt koulutuspoliittiset toimijat. Suomessa on perinteisesti pidetty tärkeänä kunkin yhtäläisiä mahdollisuuksia edetä koulutuspolulla. Korkeakoulutuksessa tilanne on erityinen sen yhteiskunnallisen statuksen takia: korkeakoulutus on usein avain päättäviin asemiin työelämässä, mutta sillä on muitakin myönteisiä kerrannaisvaikutuksia esimerkiksi suhteessa terveyteen ja koettuun hyvinvointiin (OECD 2015). Korkeakoulutuksen saavutettavuus on herättänyt huolta kansallisen osaamistason vahvistamisen näkökulmasta, ja monet koulutus- ja työvoimapolitiittiset asiakirjat toistavat, ettei kenenkään potentiaalia ole varaa hukata.

Pääministeri Sanna Marinin (sd.) hallitus on käynnistänyt korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman. Sen tavoite on tarkastella ja lisätä korkeakoulu-

KOULUTUS- JA TYÖVOIMAPOLIITTISET ASIAKIRJAT TOISTAVAT, ETTÄ KENENKÄÄN POTENTIAALIA EI OLE VARAA HUKATA.

tuksen saavutettavuutta sosioekonomisen aseman, sukupuolen, alueiden, etnisten ryhmien, kielen ja toimintarajoitteiden kannalta. (<https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-saavutettavuussuunnitelma>.) Avaus on tervetullut siksin, että Pohjoismaissa tasarvon tarkastelu koulutuksen kentällä kiinnittyy monesti pitkälti sukupuoleen, vaikka yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää erojen yhä moninaisempaa ja monisyisempää tarkastelua (mm. Mulinari ym. 2009).

Tarkastelemme tässä artikkelissa moninaisuuden ja saavutettavuuden tematiikkaa korkeakoulujen markkinointimateriaaleissa, tarkemmin sanottuna yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hakuoppaiden kuvissa. Korkeakoulutussektorin markkinointiminen mukaan lukien tulohajautusmallin vahvistuminen ja julkisen rahoituksen heikkeneminen ovat tuoneet mukanaan voimistuvaa kilpailua hyvistä opiskelijoista (Rinne ym. 2015, 94). Markkinointimisen myötä opiskelijamarkkinointia on viime vuosina kehitetty runsaasti (Saarinen 2016). Markkinointimateriaali antaa mahdollisuuden tarkastella, keille korkeakoulutusta kaupataan ja ketkä mielletään sen potentiaalisiksi kohderyhmäksi.

Kysymme, millainen on korkeakoulujen hakuoppaiden välittämä kuva ideaaliopiskelijasta.¹ Ensinnäkin olemme kiinnostuneita siitä, ketkä näissä kuvastoissa näkyvät ja ketkä eivät: miten yhteiskuntamme moninaisuus heijastuu korkeakoulujen hakuoppaiden kuvastoihin? Toiseksi olemme kiinnostuneita siitä, millainen kuva ideaaliopiskelijasta on: ketkä voidaan nähdä korkeakouluopiskelijoina ja millä tavoin?

Moninaisuuden osalta tarkennamme katsetta siihen, kuinka rodullistetut ja ei-rodullistetut

opiskelijat esitetään ja kehystetään oppaiden kuvissa: millä tavoin nämä tavat ovat sekä yhteneviä että toisistaan eroavia? 'Rodullistamisella' viittaamme prosessiin sekä niihin erilaisiin käytäntöihin ja representaatioihin, joiden avulla käsitykset rodusta ja siihen sisältyvistä hierarkkisista asetelmista rakentuvat osaksi yhteiskunnallista todellisuutta (Keskinen, Mkwesha & Seikkula 2021). Rasismin tutkimuksen ohella intersektionaalisuutta ja representaatioita koskeva tutkimuskirjallisuus on tutkimuksemme keskeisiä käsitteellisiä lähtökohtia.

KUKA VOI SAMAISTUA KORKEAKOULUJEN HAKUOPPAIDEN KUVASTOON?

Kuvallinen ilmaisu mainonnassa on lisääntynyt voimakkaasti 2010-luvulla. Mainoskuvien tehtävänä on herättää katsojassa tunteita, havainnollistaa mainostettavaa tuotetta ja rakentaa mielikuvallisia sidoksia tuotteen ja muiden asioiden välille. (Malmelin 2003, 68, 97–98.) Kuvilla tuotetaan mielikuvia mainostettavan tuotteen käyttäjistä, ja niillä herätetään kohderyhmän kiinnostus ja vaikutetaan yksilöiden valintoihin. Siinä missä Suomessa ei ole vielä juurikaan tutkittu korkeakoulujen markkinointimateriaalien kuvituksen tarjoamia samaistumispintoja eri ryhmien näkökulmasta (Saarinen 2016, 41), esimerkiksi Yhdysvalloissa aihetta on tutkittu runsaasti.

Korkeakoulujen hakuoppaita tutkineet Matthew Hartley ja Christopher Morpew kritisoivat oppaiden välittämää epärealistista ja kiiltokuvamaista mielikuvaa opiskelijoista ja opiskelijaelämästä: opiskelijat kuvataan iloisina, ulkoisesti viehättävinä, terveennäköisinä, etnisesti moninaisina ja iältään parikymppisinä. Vammaisia, ylipainoisia tai masentuneen näköisiä opiskelijoita ei näytetä (Hartley & Morpew 2008). Korkeakoulujen markkinointia tutkineet Timothy Pippert, Laura Essenburg ja Edward Matchett (2013) kiinnittivät tutkimuksessaan huomiota siihen, kuinka monimuotoisuuden vaikutus markkinointiin on ymmärretty korkeakouluissa ja miten sitä saatetaan käyttää jopa markkinointikikkana purkamaan etnistä segregoitumista. Esimerkiksi opiskelijakunnaltaan valkoisimmissa oppilaitoksissa valkoihoiset olivat ali-edustettuina korkeakouluessitteissä.

OPPIMATERIAALIT EIVÄT TARJOA YHDENVERTAISIA SAMAISTUMISMAHDOLLISUUKSIA ETNISIIN TAI RODULLISTETTUIHIN VÄHEMMISTÖIHIN ASEMOIDUILLE.

Nana Osei-Kofin, Lisette Torresin ja Joyce Luin (2012) tutkimus taas tarkentaa kuvaa moninaisuuden representaatioista erityisesti rodullistamisen näkökulmasta. Oppaat puhuttelevat ensisijaisesti valkoista yleisöä, ja monimuotoisuus esitetään kuvituksessa hauskana valinnaisena lisäosana ja opintoihin kuulumattomana asiana. Kuvissa luokkatiloissa opiskelevissa opiskelijaryhmissä ei näy juuri muita kuin valkoisia opiskelijoita. Rodullistettujen opiskelijoiden kuvat yhdistyvät monikulttuurisuuteen ja etnisiin tai rodullistettuihin eroihin kytkettyihin aiheisiin, kuten monikulttuurisen opiskelijajärjestön mainostamiseen. Esimerkiksi mustat miehet kuvataan toistuvasti maskuliinisina urheilijoina, mikä kertoo mustien miesten kapeasta sosiaalisesta liikkumatilasta. (Osei-Kofi ym. 2012, 391–393.)

Tutkimuksen (mt, 393–401) mukaan kuvat, joilla monimuotoisuutta pyritään korostamaan, voivat kääntyä itseään vastaan, jolloin ne tuottavat pikemmin kahtiajakoa ja toiseutta. Lisäksi oppaiden kuvat rodullistetuista opiskelijoista uusintavat kolonialistista tapaa kuvata rodullistetut yksilöt ja ryhmät suhteessa valkoiseen normiin ja katseeseen. Esimerkiksi kuvat ulkomailla suoritetuista opintojaksoista ovat romantisoituja ja kertovat valkoisista opiskelijoista, jotka auttavat eksoottisia ja primitiivisiä ”toisia” modernisoiden yliopiston nimissä kolmatta maailmaa.

Suomessa vastaavan kaltaista representaatioiden analyysia kasvatuksen ja koulutuksen kentällä on lähinnä tehty oppikirjoista (Mikander 2016; Kilpilampi 2020). Esimerkiksi Pia Mikander (2016) osoittaa väitöskirjassaan, että oppimateriaalit perustuvat monin

tavoin implisiittiselle ymmärrykselle ”länsimaalaisuuden” paremmuudesta eivätkä siten tarjoa yhdenvertaisia samaistumismahdollisuuksia etnisiin tai rodullistettuihin tai molempiin vähemmistöihin asemoiduille. Vastaavia tuloksia tuo Mona Kilpilampi tutkimuksessaan opinto-ohjauksen oppikirjojen kuvituksesta, josta vaaleat heteroseksuaalisesti suuntautuvat, uskontoon neutraalisti suhtautuvat ja terveyshaasteita kokemattomat löytävät runsaasti samastumisen mahdollisuuksia. Sen sijaan esimerkiksi vammaiset, seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvat ja aasialaistaustaiset eivät juuri löydä opinto-ohjauksen kirjoista kaltaisiaan.

INTERSEKTIONAALINEN NÄKÖKULMA REPRESENTAATION POLITIIKAN TARKASTELUUN

Tarkastelemme representaatioita konstruktionistisesta näkökulmasta. Sen mukaan representaatio eli jonkin toisen tilalla oleminen tai jonkin toisen esittäminen ei vain heijasta edustamaansa kohdetta vaan myös osaltaan rakentaa kohdettaan koskevia mielikuvia ja käsityksiä (ks. Hall 1997; Seppänen 2005; Rossi 2015). Re-etuliite sanassa representaatio tarkoittaa jonkin tekemistä uudelleen läsnä olevaksi (Seppänen & Välvirronen 2012, 70). Tätä toistoa on usein kuvattu myös performatiivisuutena (Rossi 2015, 59).

Representaatiot tuottavat merkityksellistä tietoa esittämästään kohteestaan. Niissä, etenkin markkinoinnin kontekstissa, hyödynnetään tunnistettavia merkkejä, koodeja ja konventioita, jotka samaan aikaan sekä rajoittavat representaatioiden merkityksiä että auttavat ymmärtämään niitä. Kuten kulttuurintutkija Stuart Hall (1997) on todennut, luokittelu ja eron tekeminen ovat olennaisia representaatioille, koska merkitykset muodostuvat aina suhteessa toisiinsa. Erityisesti mainosten on todettu toimivan suurelta osin hierarkkisoivien erojen ja stereotyyppien kautta, koska niiden avulla yleisön huomio saadaan kiinnitettyä nopeasti (Rossi 2010, 273). Samalla representaatioita on tärkeä tulkita poliittisina tekoina ja valtaan kytkeytyvänä ilmiönä: kamppailuna merkkien järjestyksistä eli siitä, mitä voidaan tehdä näkyväksi ja miten. Representaation poliittiseen

REPRESENTAATIOITA ON TÄRKEÄ TULKITA POLIITTISINA TEKONA JA VALTAAN KYTKEYTYVÄNÄ ILMIÖNÄ.

ulottuvuuteen kytkeytyy kysymys edustamisesta: kuka saa edustaa mitäkin kohdetta, omassa analyysissämme korkeakouluopiskelijaa. (Rossi 2015, 72–76.)

Edustamisen ja esittämisen ohella representaatioiden poliittinen merkitys on siinä, että ne tarjoavat yksilöille ja ryhmille samaistumispintoja. Samalla kun ne antavat rakennuspalikoita identiteetin muodostamiseen, ne tuottavat rajoja ja reunaehtoja esittämilleen identiteeteille. (Rossi 2015.)

Tiettyjen identiteetikategorioiden suosiminen representaatioissa kaventaa tarjottujen positioiden määrää, mikä yhtäältä ohjaa ihmisiä samaistumaan identiteetiltään kapeisiin lokeroihin, mutta toisaalta sulkee osan ihmisistä täysin ulkopuolelle. Näkyvämmäisyys on tehokas marginalisoimisen keino. Se, mitä näytetään ja miten, luo siis visuaalista järjestystä ja kuvastoa siitä, mikä on tavoiteltavaa, normaalia, arvokasta ja samaistumisen arvoista. (Rossi 2015.)

Representaatioiden tarjoamia identiteettipositioita ei ole pakko hyväksyä automaattisesti, ja niitä voi myös venyttää ja vastustaa (Hall 1997). Tässä artikkelissa olennaisempaa on kuitenkin se, keille korkeakoulujen kuvallinen markkinointimateriaali tarjoaa samaistumisen mahdollisuuksia ja keille ei.

Lähestymme samaistumismahdollisuuksia intersektionaalista (Crenshaw 1989) näkökulmasta. Intersektionaalisuus toimii työmme teoreettisena ja metodologisena lähtökohtana ja kokoavana kattokäsitteenä moninaisten erojen, kuten sukupuolen, seksuaalisuuden, iän, rodun ja toimintakyvyn, sekä niihin kytkeytyvien valtasuhteiden ja eriarvoisuuksien tunnistamisessa. Ymmärrämme intersektionaalisuuden Suomessa vakiintuneen tavan mukaan erojen risteymäksi ja toisiinsa kietoutumiseksi (mm. Rossi 2015; Keskinen ym. 2021). Se muistuttaa sosiokulttuuristen

kategorioiden, valtaerojen ja identiteettitunnusten monimutkaisesta vuorovaikutuksesta, jossa useat eroavaisuuksien tekijät vaikuttavat toisiinsa ja yksilön asemaan samanaikaisesti. Syvennymme intersektionaalisuuden ulottuvuuksista etenkin sukupuolen ja rodullistamisen prosesseihin.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSITAVAT

Tutkimuksemme aineisto koostuu 12 suomenkielisen korkeakoulun hakuoppaan kuvista. Oppaat ovat vuodelta 2020, ja osa on kerätty Studia-jatko-opintomessuilta painettuina esitteinä, osa on haettu sähköisessä muodossa korkeakoulujen verkkosivuilta. Aineiston keruussa huomioimme, että yliopistoja ja ammattikorkeakouluja on edustettuna sama määrä ja että oppilaitokset sijaitsevat maantieteellisesti eri puolilla Suomea. Kuvamäärät vaihtelevat korkeakouluittain. Aineistoon kuuluvat korkeakoulut eritellään tulososiossa (**taulukot 2 ja 4**). Ruotsinkielisten korkeakoulujen ohella otoksesta uupuvat esimerkiksi Aalto-yliopisto ja Helsingin yliopisto, jolla ei enää ole painettua opasta, eikä selkeää hakuoppaaksi taitettua kokonaisuutta ole niiden verkkosivuiltaan.

Tutkimuskysymyksen mukaisesti analyysin kohteiksi valittiin oppaista ne kuvat, jotka esittivät opiskelijoita. Useimmat kuvat esittävät opiskelijoita yleisesti, vain joissakin on selviä viittauksia opiskelevaan alaan, mikä osaltaan perustelee rajaustamme keskittyä opiskelijakuvaan yleisesti alakohtaisen tarkastelun sijasta. Sisällönanalyysillä analysoimme 206 kuvaa, joista 53 päätyi vielä tarkemman semioottisen analyysin kohteeksi. Saimme korkeakouluilta luvat aineistonäytteiksi valittujen kuvien julkaisemiseen.

Kvantitutkimuksen menetelmänä sisällönanalyysin tavoite on tuottaa sekä määrällistä että laadullista tietoa visuaalisista representaatioista (Seppä 2012, 212–227). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa meitä kiinnosti, ketkä hakuoppaiden kuvissa näkyvät ja ketkä eivät. Määrällistä tavoitetta silmällä pitäen muodostimme muuttujat seuraavista ulkoisesti havaittavista ominaisuuksista: sukupuolesta, rodusta, iästä, fyysisestä toimintakyvystä ja uskonnollisuudesta. Muuttujien kehittämistä ohjasivat intersektionaalinen tutkimusagenda ja ne erojen ulottuvuudet, joita kuvista

Taulukko 1. Sisällönanalyysin muuttajat ja niiden arvot.

Muuttaja	Arvo
Sukupuoli	nainen, mies, jokin muu / ei tunnistettava
Rotu	valkoihoinen, aasialainen, tummaihoisen, ei tunnistettava
Ikä	nuori aikuinen (noin 20-vuotias), aikuinen (noin 30-vuotias tai hieman vanhempi), aikuinen (yli 40-vuotias)
Fyysinen toimintakyky	ulkoisesti havaittava vamma, vammattomuus / ei-vammaa
Uskonnollisuus	näkyviä uskonnollisia tunnuksia, ei näkyviä uskonnollisia tunnuksia

pystyi mahdollisimman luotettavasti katseella havainnoimaan. Yksittäisiä opiskelijoita kuvaavia henkilöitä oli kuvissa 545. Jokaiselle muuttujalle määriteltiin kahdesta viiteen arvoa (taulukko 1), joiden mukaan jokainen kuvien henkilö koodattiin. Koodien arvot tarkentuivat analyysissa. Esimerkiksi iästä, uskonnollisuudesta ja toimintakyvystä ei juuri ollut poikkeavia havaintoja, joten niitä ei ollut mahdollista eritellä sen tarkemmin. Täten sukupuoli ja rotu painottuvat tutkimuksessamme intersektionaalisen analyysin ulottuvuuksina.

Määrällisen sisällönanalyysin jälkeen keskityimme tyypillisimpiin sekä ei-rodullistettujen että rodullistettujen henkilöhaamojen kuvien representaatioiden semioottiseen analyysiin. Ei-rodullistettuja eli valkoisia ja samalla koko aineiston tyypillisintä opiskelijaa edustavia kuvia oli 36, jälkimmäisiä taas 17. Semioottisen analyysin välineinä käytettiin kirjallisuudentutkija Roland Barthesin denotaation, konnotaation ja myytin käsitteitä (Seppä 2012, 146–150; Seppänen 2005, 112–117).

Ensimmäisessä denotaation vaiheessa sanallistetaan se, mitä kuvassa näkyy. Toisessa konnotaatioiden vaiheessa tarkastellaan kuvien välittämiä piilomerkityksiä ja kulttuurisia miellelyhtymiä. Viimeisessä, myyttien tarkastelun vaiheessa huomio kiinnittyy kuvien välittämiin laajempiin yhteiskunnallisesti vakiintuneisiin merkityksiin. Ne ovat eräänlaisia kulttuurisia itseäänselvyyksiä, joita juuri mainonnassa usein hyödynnetään (Seppänen 2005, 112–113; Rossi 2010, 272). Jokaista kuvaa tarkasteltiin näiden analyysivaiheiden kautta yksitellen, ja analyysit kirjattiin muistiin. Lopuksi kaikkien kuvien analyysija tarkasteltiin koko-

naisuutena, ja samalla analysoitiin kuvien yhteneviä ja eroavia merkityssisältöjä etenkin sukupuolen ja rodullistamisen näkökulmista.

Tutkimuksemme intersektionaalinen tulokulma liikkuu herkällä maaperällä, jossa moninaisuudesta ja eroista puhuminen vaatii ihmisten luokittelua ja siten tutkijan vallankäyttöä ilman mahdollisuutta kuunnella kohdetta. Kuvien analysoinnissa joudumme tukeutumaan vahvasti paitsi omiin tulkintoihimme myös ihmisten ulkoisiin ominaisuuksiin. Emme esimerkiksi voi tietää, kokeeko naiseksi määrittelemämme ihminen itsensä naiseksi vai ei. Tekstin luettavuuden sujuvoittamiseksi käytämme kuitenkin nais- ja miesoletettujen sijasta lyhyempiä luokituksia mies ja nainen. Sukupuolesta käytössä on vielä kolmas kategoria: jokin muu tai ei tunnistettava. Näin puramme sukupuolen kaksijakoisuutta, vaikka 'jokin muu tai ei tunnistettava' itsessään niputtaa yhteen laajan kirjon erilaisia ulkoisesti oletettuja sukupuoli-identiteettejä, mikä on ongelmallista.

Rodun käsite sosiaalisena kategoriana ja rodullistaminen (Miles 1994, 104–104) siihen kytkeytyvänä representatiivisena prosessina eli ulkoisten ominaisuuksien merkityksellistäminen hierarkkisiksi eroiksi, joilla normalisoidaan valta- ja alistussuhteita, vaativat omat tutkimuseettiset huomionsa. Käytämme rasismin tutkimuksessa vakiintuneita käsitteitä rodullistettu ja ei-rodullistettu henkilö luokitellamme ja analysoidessamme ihmisten fyysisiä ilmiänsuja sekä näiden erojen hierarkkista merkityksellistämistä ja esittämistä. Kun joitain ryhmiä rodullistetaan, tuotetaan samalla normia eli valkoisuutta (Keskinen ym. 2021, 53).

Elokuvatutkija Richard Dyer (2002, 180) on nostanut esiin valkoisuuden värittömyyden ja

Taulukko 2. Rodullistetut ja ei-rodullistetut henkilöt oppaiden kuvissa.

Korkeakoulu	Valkoisia % (f)	Rodullistettuja yht. % (f)	Aasialaistautaisia kaikista % (f)	Tummaihoisia kaikista % (f)	Ei tunnistettavissa kaikista % (f)
Itä-Suomen yliopisto	100 % (27)	0	0	0	0
Jyväskylän yliopisto	94,5 % (52)	3,6 % (2)	1,8 % (1)	1,8 % (1)	1,8 % (1)
Turun yliopisto	93,9 % (46)	6,1 % (3)	0	6,1 % (3)	0
Vaasan yliopisto	90,9 % (80)	5,7 % (5)	3,4 % (3)	2,3 % (2)	3,4 % (3)
Karelia AMK	90,1 % (10)	9,1 % (1)	9,1 % (1)	0	0
LAB-AMK	89,3 % (25)	10,7 % (3)	10,7 % (3)	0	0
LUT-yliopisto	89,1 % (33)	8,1 % (3)	5,3 % (2)	2,7 % (1)	2,7 % (1)
Vaasan AMK	85,3 % (64)	8,0 % (6)	6,7 % (5)	1,3 % (1)	6,7 % (5)
Oulun AMK	85,1 % (40)	14,9 % (7)	14,9 % (7)	0	0
Haaga-Helia AMK	82,1 % (69)	14,3 % (12)	13,1 % (11)	1,2 % (1)	3,6 % (3)
Lapin AMK	81,3 % (13)	0	0	0	18,8 % (3)
Oulun yliopisto	71,4 % (20)	14,3 % (4)	0	14,3 % (4)	14,3 % (4)
Yliopistojen oppaat yht.	90,8 % (258)	6,0 % (17)	2,1 % (6)	3,9 % (11)	3,2 % (9)
AMK-oppaat yht.	84,7 % (221)	11,1 % (29)	10,3 % (27)	0,8 % (2)	4,2 % (11)
Yhteensä	87,9 % (479)	8,4 % (46)	6,1 % (33)	2,4 % (13)	3,7 % (20)

analysoinnin vaikeuden siitä näkökulmasta, että kategorioita ei välttämättä edes tunnisteta, vaikka se on läsnä jatkuvasti. Sitä ei tavallaan edes pidetä rotuna, koska siitä ei tehdä numeroa. Valitsemamme käsite ei-rodullistettu kuvaa juuri tätä valkoisuuden kyseenalaistamatonta asemaa aineistossamme. Nostamalla ei-rodullistetun tai valkoisuuden analyttiseksi kategoriaksi tulkitsemme samalla sitä koskevia representaatiota. Tässäkin luokittelussa on omat eettiset ongelmansa, koska käyttämämme rodullistetut-termi niputtaa yhteen ei-valkoihoiset, tässä aasialaistautaiset ja tummaihoiset, joista monissa, etenkin aktivistien itsensä suosimissa yhteyksissä käytetään myös termiä POC (*people of colour*) (Keskinen ym. 2021, 16). 'Rodullistetut' muistuttaa kuitenkin siitä, kuinka värillä on edelleenkin väliä länsimaisissa yhteiskunnissa eriarvoisten osallistumis- ja elinmahdollisuuksien eli laajemmin rasismien uusintamisessa. Siksi sillä on analyttistä käyttövoimaa ja tarkoitusta.

KETKÄ KUVISSA NÄKYVÄT, KETKÄ TAAS EIVÄT

Korkeakoulujen hakuoppaiden kuvastot ovat lähes kategorisen valkoisia: suurimmassa osassa oppaiden kuvia valkoisia henkilöitä oli 85–95 prosenttia (**taulukko 2**). Muutaman oppaan kuvissa muita kuin valkoisia henkilöitä ei esiintynyt lainkaan. Nämä muut olivat useimmiten aasialaistautaisia tai tummaihoisia henkilöitä, mutta monimuotoisimmissakin oppaissa rodullistettujen henkilöiden osuus kuvista jäi alle 15 prosentin. Rodullistettuja opiskelijoita kuvattiin enemmän ammattikorkeakoulujen kuin yliopistojen oppaissa, mutta heidän kuvauksensa painottui ammattikorkeakoulujen aineistossa aasialaistautaisiin kuviin siinä missä yliopistojen markkinointimateriaalin kuvasto oli moninaisempaa. Kansallisiin vähemmistöihin, kuten saamelaisiin tai romaneihin, viittaavat ulkoiset symbolit ja vaatteet olivat oppaissa täysin näkymättömiä. Romanit puuttuvat muutoinkin mediakulttuurin tutkija Leena-Maija Rosin (2003, 192) mukaan mainoskuvista.

Taulukko 3. Sukupuolten esiintyminen oppaiden kuvissa.

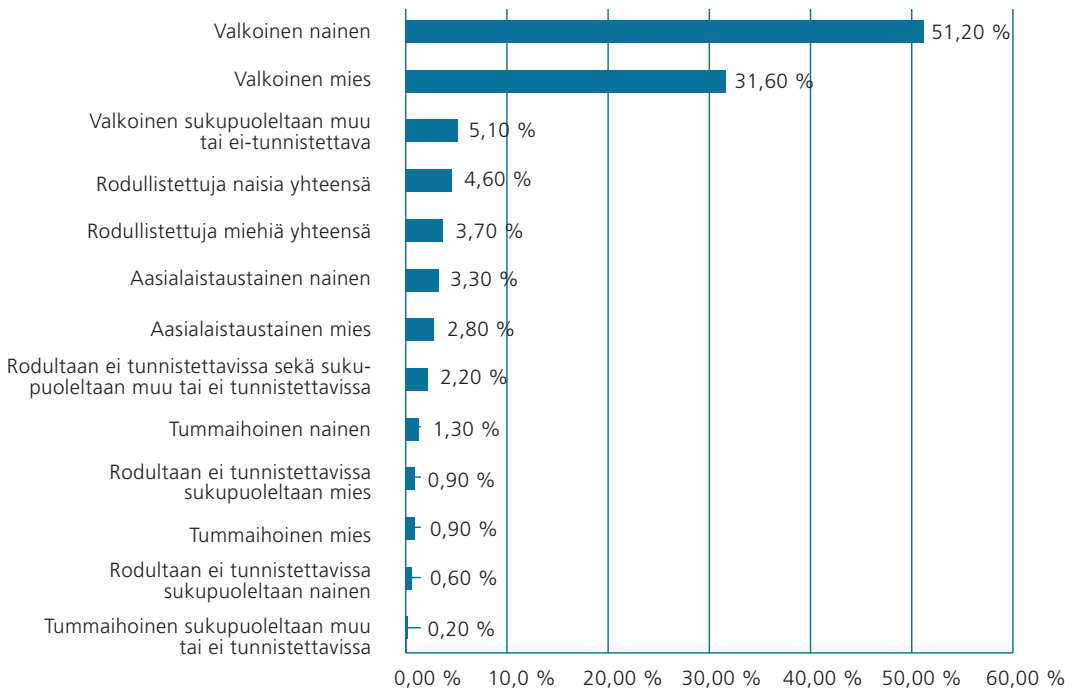
Korkeakoulu	Naisia % (f)	Miehiä % (f)	Jokin muu tai ei tunnistettava % (f)
Karelia AMK	81,8 % (9)	18,1 % (2)	0
Itä-Suomen yliopisto	81,5 % (22)	14,8 % (4)	3,7 % (1)
Turun yliopisto	65,3 % (32)	26,5 % (13)	8,2 % (4)
LAB-AMK	64,3 % (18)	21,4 % (6)	14,3 % (4)
Oulun AMK	61,7 % (29)	38,3 % (18)	0
Jyväskylän yliopisto	58,2 % (32)	40,0 % (22)	1,8 % (1)
Lapin AMK	56,3 % (9)	31,3 % (5)	12,5 % (2)
Haaga-Helia AMK	53,6 % (45)	38,1 % (32)	8,3 % (7)
Vaasan AMK	52,0 % (39)	37,3 % (28)	10,7 % (8)
Oulun yliopisto	50,0 % (14)	28,6 % (8)	21,4 % (6)
Vaasan yliopisto	48,9 % (43)	48,9 % (43)	2,3 % (2)
LUT-yliopisto	40,4 % (15)	43,2 % (16)	16,2 % (6)
Yliopistojen oppaat yht.	55,6 % (158)	37,3 % (106)	7,1 % (20)
AMK-oppaat yht.	57,1 % (149)	34,9 % (91)	8,0 % (21)
Yhteensä	56,3 % (307)	36,1 % (197)	7,5 % (41)

Naisia kuvattiin lähes kaikissa hakuoppaissa eniten (**taulukko 3**). Vain kahdessa oppaassa naisia ja miehiä esiintyi sama tai lähes sama määrä; näistä toinen kuului teknilliselle korkeakoululle. Naisia oli oppaiden opiskelijakuvissa yleensä yli puolet, kun taas miesten määrä jäi yhdeksässä oppaassa alle 40 prosenttiin. Eniten naisia esiintyi Itä-Suomen korkeakoulujen oppaiden kuvissa: jopa yli 80 prosenttia. Naisten, miesten ja jokin muu - tai ei tunnistettava -kategorioissa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteenlasketut tulokset olivat samansuuntaisia.

Suurin osa korkeakoulujen hakuoppaiden kuvien henkilöistä oli tunnistettavissa naiseksi tai mieheksi. Jokin muu tai ei tunnistettava -kategoriassa suurimmat prosentuaaliset arvot löytyivät Oulun yliopiston, LUT-yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulun oppaista, mikä tarkoittaa sitä, että näissä oppaissa ei tunnistettavissa olevia sukupuolia tai binaarijaon ulkopuolelle asettuvia sukupuolia oli eniten. Oulun yliopiston oppaassa jopa reilu 20 prosenttia oli tällaisia kuvia ja siten sen opas tarjoaa parhaimman samaistumisen

mahdollisuuden niille, jotka eivät koe identifioituvansa naiseksi tai mieheksi. Aineistossa oli lisäksi muutamia oppaita, joissa kaikki kuvien henkilöt voitiin tunnistaa joko naiseksi tai mieheksi.

Sukupuolen ja rodun leikkauspisteitä tarkasteltaessa havaittiin, että hakuoppaiden kuvien hahmoista yli puolet koostui valkoisista naisista (**kuvio 1**). Heitä oli selvästi eniten, sillä toiseksi suurin ryhmä muodostui valkoisista miehistä, joita oli hieman alle kolmannes. Valkoisia naisia oli hieman yli 100 henkilöä enemmän kuin valkoisia miehiä. Sama linja jatkui rodullistetuissa henkilöihahmoissa: naisia oli enemmän kuin miehiä, vaikka ero (naisia 4,6 %, miehiä 3,7 %) oli selvästi pienempi valkoisten henkilöiden suhdeluun verrattuna. Miehiä oli naisia vähemmän sekä aasialaistaustaisissa että tummaihoisissa. Rodullistetuissa henkilöissä kärjekkäin ero muodostui aasialaistaustaisten naisten ja tummaihoisten miesten välille: aasialaistaustaisia naisia oli opiskelijoita esittämissä kuvissa yli kolme kertaa enemmän kuin tummaihoisia miehiä. Täysin tunnistamattomia kategorioissa oli

Kuvio 1. Rodullistetut ja ei-rodullistetut henkilöt sukupuolittain.

yhteensä reilut kaksi prosenttia, eli heidän sukupuoltaan tai rotuaan ei pystytty määrittämään ulkoisesta olemuksesta.

Suurin osa analysoitujen hakuoppaiden kuvista esitti noin 20-vuotiaita nuoria aikuisia. Tyypillisesti oppaissa kuvattiin lisäksi muutamaa vanhempaa henkilöä, jotka näyttivät 30- tai 40-vuotiailta. Haaga-Helia ammattikorkeakoulun oppaassa oli eniten iällistä monimuotoisuutta. Siinä tosin mainostettiin ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja (YAMK), joihin voi hakeutua vasta suoritettuaan alemman korkeakoulututkinnon ja hankittuaan työkokemusta. Hakuoppaiden kuvissa esiintyvien hahmojen perusteella oppaat viestivät varsin normatiivisesta etenemisestä koulutuspolulla – odotuksista melko suorista siirtymistä toiselta asteelta korkeakouluun.

Kaikki kuvat esittivät opiskelijoita, joilla ei ollut fyysisiä toimintarajoituksia. Ulkoisesti kaikki näyttivät terveiltä. Kävelykeppejä, pyörätuoleja tai avustajakoiria ei näytetty missään. Pikemminkin korostettiin opiskelijoiden hyvää fyysistä terveyttä kuvaamalla

heitä liikkumassa paikasta toiseen esimerkiksi polkupyörillä. Vaikka joissakin oppaissa mainostettiin paljonkin liikunnallisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja opiskelija-asumista, yhdessäkään oppaassa ei mainostettu esteettömyyttä. Kuvaston perustella korkeakoulut eivät houkuttele opiskelijoita esteettömyydellä, eikä oppaissa huomioida niitä potentiaalisia hakijoita, joilla on jonkinlainen vamma.

Uskonnollisuuden näkymistä kuvissa havainnointiin lähinnä tarkastelemalla kuvausympäristöä sekä henkilöiden vaatteita ja asusteita. Aineiston ainoa uskonnollinen tunnusmerkki sisältyi Oulun yliopiston oppaaseen, jonka yhdessä kuvassa naisella oli hiukset peittävä huivi. Uskonnon näkymättömyys hakuoppaissa ei sinänsä yllätä, ovathan akateemiset ympäristöt pääosin riisuttuja uskonnollisista ja muista tunnuksista. Asialla voi kuitenkin olla merkitystä niille hakijoille, joille uskonnollisuuden näkyminen on elämän luonnollinen osa ja sen häivyttäminen identiteetin piilottamista. Uskonnollisuuden visualisointi ainoastaan hunnutetun naishahmon kautta on

NAISTEN VAATETUKSESSA HUOMIOTA HERÄTTÄÄ NEULEIDEN JA KUKKAKUOSIEN RUNSAUS.

kuitenkin varsin stereotyyppinen tapa esittää uskonnollista moninaisuutta ja etenkin islamia mediassa (Nikunen 2015, 165).

Korkeakoulujen hakuoppaiden kuvien määrällisen analyysin perusteella opiskelijan ideaalityypiksi muodostuu nuori noin 20-vuotias valkoinen nainen, jolla ei ole fyysisiä toimintarajoituksia ja jonka ulkoisesta olemuksesta uskonnollisuus ei ilmene. Moninaisuuden näkökulmasta hakuoppaissa esitetyt korkeakouluopiskelijoiden samaistumispiirit ovat melko kapeita.

PITKÄHIUKSINEN, HYMYILEVÄ, AHKERA JA HYVINVOIVA NUORI NAINEN KORKEAKOULUOPISKELIJAN IDEALIKUVANA

Semioottisessa kuva-analyysissä pureuduimme opiskelijan idealikuvan ohella siihen, miten sekä ei-rodullistettuja että rodullistettuja opiskelijoita tyypillisimmin esitetään kuvissa. Koska molemmissa luokitteluissa tyypillisin hahmo oli nainen, keskityimme naiseuden ja rodullistamisen risteymiin. Aluksi tarkastelemme, kuinka nuorta naista ylipäänsä esitetään ja kehystetään kuvissa. Vaikka idealiksi asettuva naiseus oli useimmissa kuvissa valkoista, tietyt naiseuden representaatiot olivat yhteneviä sekä ei-rodullistettujen että rodullistettujen naishahmojen kuvissa.

Yleisin tapa esittää naiseutta oli hyvin perinteinen, kuvattiinpa ei-rodullistettu tai rodullistettu opiskelija. Perinteisyydellä tarkoitamme sitä, että sukupuoli on helposti tunnistettavissa sekä ulkonäöstä että toiminnasta (Rossi 2003). Useimmilla kuvissa esiintyvillä naisilla on pitkät, olkapäille ulottuvat tai sitä pidemmät hiukset. Erityisesti letit viestittävät korkeakoulujen koulumaisuudesta ja tyttömäisyydestä. Koruja käytetään paljon, mutta ne eivät viesti mistään aatteellisesta tai ideologisista sitoumuksista. Vaatetuksessa huomiota herättää neuleiden ja kukkakuosien

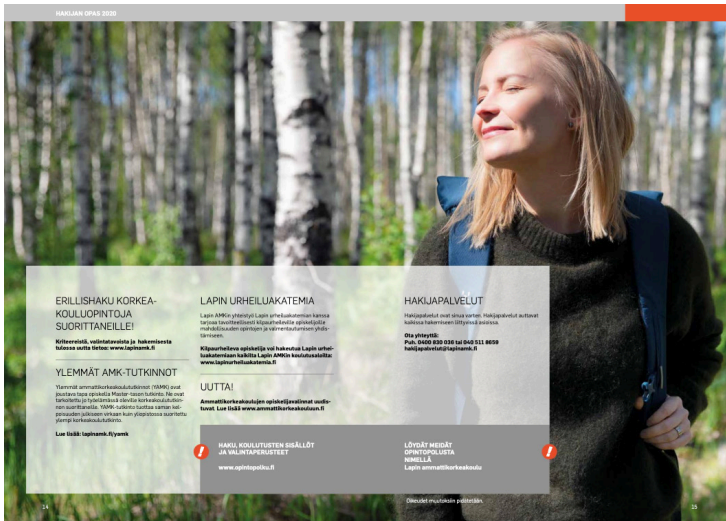

Kuva 1. Jyväskylän opisto, hakuopas.

runsaus: ne ikään kuin alleviivaavat paitsi mukavuutta ja rentoutta myös feminiinistä pehmeyttä, osin kiltteyttäkin (Tolonen 2001). Maskuliinemmiksi tulkittavat lyhyet hiukset ja kauluspaidat jakkuineen ovat vähemmistönä, joskaan eivät niin näkymättömiä kuin länsimaalaisuuden ulkopuolisiin kulttuurisiin tai etnisiin sidoksiin viittaavat vaatteet. Rossin (2003, 119, 187) mukaan tällainen tuttu ja turvallinen sukupuolen esittäminen on tyypillistä mainonnan sukupuolituotantoa, jolla varmistetaan, että katsojan ei tarvitse vaivata päätään epäselvällä sukupuolilyksymyksellä, vaan huomio kohdentuu markkinoitavaan tuotteeseen.

Oppaiden kuvissa naiset hymyilevät miehiä enemmän, ja heidän hammasrivinsä loistavat. Kulttuurintutkija Seppo Knuutilan (1991, 121) mukaan naisten ja miesten hymyillä on mainonnassa eri merkitykset: Nainen voi hymyillä ja nauraa mille tahansa, vaikka itselleen. Miesten hymyyn ei liity naurunalaisena olemista tai alistamista, vaan mies hymyilee virmistellen tai tilanteen hallintaa viestittäen. (Mt., 121, 131.)

Korkeakoulujen hakuoppaissa kuvissa naisten hymyt viestittävät hyväntuulisuuden ohella etenkin sovinnollisuudesta ja yhteistyökyyvystä. Merkitysyhteyksiä korostaa se, että iloiset ilmeet yhdistyvät usein sopuisaan vuorovaikutustilanteeseen (esim. kuva 1).

Kuva 2. Lapin ammattikorkeakoulu, hakuopas.

Kuvien kehystäminen opiskeluun viittavilla tilanteilla viestittää kuitenkin katsojalle, että herttaisten hymyjen luoman kepeän tunnelman ohella opinnot vaativat työtä edetäkseen. Tätä vielä korostaa opiskeluun viittaavien esineiden, kuten kirjojen ja laitteiden, runsas määrä. Ahkeruudeksi, itsekuriksi ja laajemmin elämänhallinnasta viestittäviksi asioiksi on tulkittavissa sekin, että useimmat naiset näyttävät terveiltä, hyvinvoivilta ja hoikilta. Kulttuurisesta näkökulmasta nämä ominaisuudet viestivät elämänhallinnasta, tasapainoisuudesta ja itsekontrollista (Kukkonen ym. 2019, 142). Kuvissa toistuva opiskelijanaiseuden representaatio on varsin tuttu aiemmista koulutuksen kontekstissa tehdyistä tutkimuksista (esim. Tolonen 2001). Tyttömäisyys, lempeys, ahkeruus, yhteistyökyky ja elämänhallinta ovat ominaisuuksia, joita tytöiltä ja naisilta koulutuksen kentällä usein odotetaan ja arvostetaan.

OPISKELIJAN IDEAALIKUVAN TARKENTUMINEN ITSENÄISEKSI SUOMALAISEKSI NAISEKSI

Vaikka naiseuden esittämisen tavat olivat ei-rodullistettujen ja rodullistujen opiskelijoiden kuvissa pitkälti yhteneviä, niissä oli toistuvia eroavuuksiakin. Ne koskivat ensinnäkin kuvien ympäristöjä ja toiseksi tapoja kuvata naisia yksin tai yhdessä muiden kanssa. Erojen

myötä ideaaliopiskelijan representaatio tarkentuu ja kapenee.

Luonto on oppilaitosympäristön ohella hakuoppaiden toistuva kuvausympäristö. Järvi- ja metsämaisemia vasten kuvatut naiset ovat kuitenkin yleensä valkoihoisia. Luonnossa kuvatut hakuoppaiden kuvat representoivatkin voimakkaasti suomalaista kulttuuria ja kulttuurista identiteettiä maisemallistamisen kautta. Hall (2003, 93–94) on todennut, että kulttuuristen identiteettien maisemallistaminen eli yhteen liittäminen tiettyihin maisemiin tuottaa ja vahvistaa kulttuurin ja kodin välistä kytköstä. Kotina kulttuuri on paikka, johon kuulutaan luonnostaan ja jossa voi kokea yhteenkuuluvuutta muihin. Yhteenkuuluvuus on kuitenkin sikäli harvaa, että kaikki saman kulttuurin edustajat eivät voi tuntea toisiaan tai olla keskenään samankaltaisia. Siksi kansalliset kulttuurit elävätkin Hallin mukaan ennen kaikkea maisemallistamisen sekä myyttisten tarinoiden ja traditioiden kautta, jotka luovat siteitä ihmisten välille yli ajan. Maisemallistaminen voikin olla keino madaltaa korkeakoulutukseen hakeutumiskynnystä suomalaisten keskuudessa.

Rodullistettujen naisten kuvaaminen sen sijaan sijoittuu ympäristöihin, joissa viitataan eri keinoin Suomen rajojen ulkopuolelle ja kansainvälisiin yhteyksiin.

Kuva 3. Vaasan ammattikorkeakoulu, hakuopas.

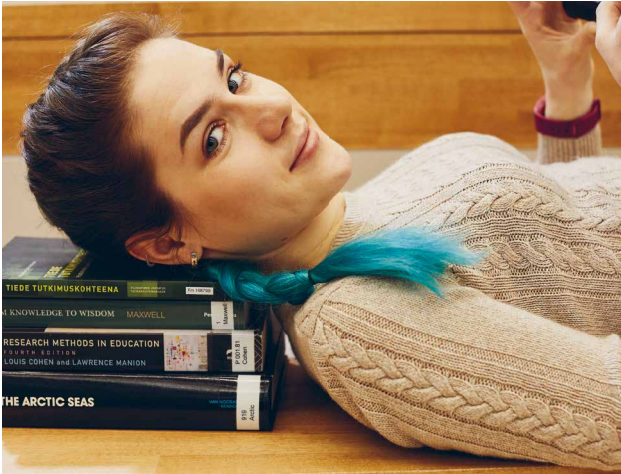
RODULLISTETUT NAISET
TULEVAT NÄKYVIKSI
LÄHINNÄ SUHTEESSA
MUIHIN.

Kuva 4. Oulun yliopisto, hakuopas.

Kuva 5. Itä-Suomen yliopisto, hakuopas.

Kuva 6. Oulun yliopisto, hakuopas.

NAISEN TURKOOSI LETTI KIELII SOVELIAASTA TAVASTA OLLA SOPIVASTI INDIVIDUALISTINEN KOETTELEMATTA LIIKAA SOSIAALISEN ASEMAN RAJOJA.

Kuvissa mainostetaan esimerkiksi vaihtoon lähtemistä sekä oppilaitoksen sijaintia ja kulkuyhteyksiä. Rodullistettujen naisten kuvat liittyvätkin liikkumiseen, mikä viestittää heidän tarpeestaan siirtyä paikasta toiseen; naisten koti ei ole täällä. Kuvatekstit usein vielä vahvistavat yhteyksiä kansainvälisyyteen tai vieraskielisiin koulutusohjelmiin (kuva 4). Vaikka kuva itsessään ei esitä katsojalle oletuksia musliminaisen suomalaisuudesta tai ei-suomalaisuudesta, kuvateksti ”Olitpa kotoinen mistä tahansa, matkustat sujuvasti kotiin ja takaisin” ohjaa vahvasti katsojan tulkintaa. Vain harvassa tapauksessa katsojaa ei ohjata ajattelemaan rodullistettua naista ei-suomalaisena. Ulkomaalaisuuden esittäminen suomalaisuuden vastakohtana onkin hyvin selkeää ja toistuvaa erontekoa (ks. myös Rossi 2009).

Toinen toistuva ero koskee tapoja kuvata valkoihaisia naisia vuorovaikutustilanteiden ohella yksin. Monet näistä kuvista ovat muotokuvamaisia poseerauksia, joissa valkoinen nuori nainen katsoo suoraan kameraan ja hymyilee hammashymyä (Vuori 2009, 387). Rodullistettuja naisia sen sijaan kuvataan aina yhdessä muiden kanssa: he ovat suhteessa muihin ja tulevat näkyviksi lähinnä suhteessa muihin (Mkwesha & Huber 2021). Tämä on jatkumoa totutulle tavalle esittää rodullistettut naiset muista riippuvaisina (Keskinen 2012). Naisten kuvaamisella riippuvaisina, usein myös passiivisina ja alistettuina,

on Rantosen (1999, 41–47) mukaan juurensa aina renessanssissa asti.

Muotokuvamaisten yksilökuvien rajautuminen valkoihosiin naisiin korostaakin kohteen esikuvallisuutta ja ikonisuutta. Chandra Talpade Mohantyn (1991, 74) sanat representaatioiden toisiaan edellyttävistä tekijöistä ovat olennainen huomio. Jos hakuoppaissa olisi yksilökuvia rodullistetuista naisista samassa suhteessa kuin valkoisista, valkoisten esikuvallisuus ei olisi yhtä silmiinpistävää kuin nyt. Yksin kuvatuksi tuleminen mahdollistaa valkoisten naisten näkemisen itsenäisinä toimijoina. Itsenäisyyttä vahvistavat myös hyvän ja korkeakoulutuksen yhteydessä keskiluokkaisen maun rajoissa tehdyt erottautumiset (Purhonen ym. 2014, 371).

Vaikka suurimmassa osassa kuvia naiset kuvataan varsin huoliteltuina, hillitysti meikattuina, pehmeissä villapaidoissaan, jotkin kuvat luovat sopivan särön. Hakuoppaaseen kuvatun (kuva 6) naisen turkoosi letti kielii juuri tästä soveliaasta tavasta olla sopivasti individualistinen koettelematta kuitenkaan liikaa sosiaalisen aseman rajoja (Tolonen 2001). Rodullistettujen naisten kuvissa muista erottautuminen kiinnittyy pikemminkin yhteisöllisiin ja suomalaisuuden ulkopuolelle sidoksia rakentaviin symboleihin, kuten musliminaisen hunttuun. Yksilöllisyyden ja itsenäisyyden sanomaa saavat edustaa vain valkoiset naiset.

OPPAAT UUSINTAVAT MODERNIN LÄNSIMAALAISEN VALKOISEN NAISEUDEN JA ALISTEISEN RODULLISTETUN NAISEUDEN VÄLISTÄ HIERARKKISTA EROA.

POHDINTA

Tutkimuksemme mukaan korkeakoulujen hakuoppaiden kuvien opiskelijajadeaali on valkoihoinen nuori, hyvinvoiva, iloinen nainen, jolla ei ole fyysisiä toimintarajoituksia tai ulkoisesti näkyvää uskonnollista vakaumusta. Intersektionaalisuuden näkökulmasta kuvien tarjoamat samaistumispiinnat eivät ole kovin moninaisia. Kuvat puhuttelevat lähinnä valkoisia nuoria, joita niiden henkilöistä on lähes 83 prosenttia. Sen sijaan rodullistetuille ja vammaisille henkilöille on oppaissa tilaa vain vähän, jos laisinkaan. Täysin näkymättömiä ovat kansalliset vähemmistömme – heitä ei mielletä kertaakaan korkeakoulutuksen kohderyhmäksi. Lisäksi oppaat perustuvat oletukseen kaksijakoisesta sukupuolesta sukupuolten moninaisuuden sijasta. Tutkimuksemme toistaakin osin yhdysvaltalaisen tutkimusten tuloksia korkeakoulumarkkinoinnin opiskelijakuvien kiiltokuvamaisuudesta ja valkoisuuden normatiivisuudesta (Hartley ja Morphey 2008). Poikkeavaa niihin verrattuna on se, että Suomessa moninaisuus ei käänny kertaakaan strategiseksi segregaaion purkukeinoksi (Pippert ym. 2013), vaan pikemminkin se korostaa eroa valkoiseen suomalaisuuteen.

Lisäksi analysoimme, miten ei-rodullistettuja ja rodullistettuja opiskelijoita tyypillisimmin esitetään kuvissa. Tässä yhteydessä intersektionaalinen analyysimme kohdistui naiseuden representaatioihin. Se, että rodullistettuja naisia esitetään kuvissa osin samoin kuin valkoihoisia, viestii siitä, että korkeakoulutus voidaan mieltää tietyin ehdoin myös heidän mahdollisuudekseen. Tämä ei sinällään yllätä, kun ottaa huomioon, kuinka paljon Suomessa koulutusta korostetaan sekä

naisten tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien takaajana että maahanmuuttajien integraation väylänä. Vallitseva naiseuden representaatio on kuitenkin paradoksaalinen. Yhtäältä hakuoppaiden kuvastojen edustamaa naiseus on varsin perinteistä ja jotain sellaista, joka ei liiaksi koettele vakiintuneita sukupuolittuneita tai kulttuurisia hierarkioita ja konventioita. Toisaalta suhteessa rodullistettuihin naisiin valkoinen naiseus näyttäytyy itsenäisenä ihannena, jota vasten ”toisia” naisia arvioidaan. Hakuoppaat lankeavatkin uusintamaan hierarkkista eroa moderniksi suomalaisiksi ja länsimaalaisiksi ymmärretyn valkoisen naiseuden ja traditionaalisemman, maahanmuuttaja- ja ei-länsimaalaisen, muista riippuvaisemmaksi ja alistaiseksi ajatellun rodullistetun naiseuden välille (Rossi 2009, myös Osei-Kofi ym. 2012).

Tässä kontekstissa, sukupuolen ja rodullistamisen kytköksiä tutkinutta Suvi Keskistä (2012, 299) siteeraten, rodullistetuilla naisilla on mahdollisuus muuttua ainakin lähestulkoon moderneiksi, jos he seuraavat valituneiden länsimaalaisten siskojensa osoittamaa polkua. Hakuoppaiden kuvien perusteella polku on pitkä, asetetaanhan rodullistettut naiset kuvissa pääsääntöisesti ympäristöihin, joissa viitataan eri keinoin Suomen rajojen ulkopuolelle ja kansainvälisiin yhteyksiin. Heidän tehtävänään on ennen kaikkea markeerata korkeakoulujen kansainvälistymistä ja liikkuvuutta.

Pohtiessamme tutkimuksemme tuloksia emme voi olla ohittamatta Kimmo Lehtosen (1991, 86) kysymystä siitä, mitä naisen avulla ei voisi mainostaa. Dyer (2002, 145, 208) alleviivaa nimenomaan valkoisten naisten konstruointia haluttavuuden huipentumina, mikä näkyi tässäkin tutkimuksessa valkoisten naisten edustaessa katsojille jotakin tavoiteltavaa, mutta toistaiseksi osin saavuttamatonta korkeakouluopiskelijan muodossa. Koulutuspoliittisesti tämä herättää monenlaisia ajatuksia. Yhtäältä hakuoppaiden kuvien naisenemmistö heijastaa yksinkertaisesti sitä vallitsevaa todellisuutta, jossa naiset ovat korkeakouluopiskelijoiden ja tutkinnon suorittajien enemmistönä (Tilastokeskus 2020) – heihin korkeakoulujen näyttää olevan järkevää satsata. Tällaista kapeaa ideaalinaisetta korkeakoulut arvostavat? Kuinka hyvää ulkonäköä ja toimintakykyä viestivät naiskuvat asetuvat suhteeseen esimerkiksi 2020-luvulla runsaasti

kasvaneisiin korkeakouluopiskelijoiden masennus- ja ahdistuneisuushäiriödiagnooseihin (Kunttu, Pesonen & Saari 2017, 83)?

Marinin hallituksen lanseeraaman saavutettavuussuunnitelman ja jatkuvan oppimisen ideologian suhteen kuvastot asettavat myös kysymyksiä. Koulutuspolitiikan linssien läpi katsottuna kuvat kantavat huolta vain nuorten saattamisesta korkeasteen opintoihin. Keski-ikäisistä tai ikääntyneistä korkeakoulut eivät ole kiinnostuneita. Etnisten ja rodullistettujen vähemmistöjen näkökulmasta yhdymme Karvin (Airas ym. 2019) ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden korkeakoulupolkuja koskevan selvityksen sisältämään huoleen: paljon on vielä tehtävää, jotta korkeakoulutuskenttä tunnistaa yhteiskuntamme alati lisääntyvän moninaisuuden myös itseään koskettavaksi. Hakuoppaiden kuvastojen perusteella se on normatiivisen valkoinen.

LOTTA MOLANDER

KM, oppilaanohjaaja
Itä-Suomen yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0003-0830-9048>

ANNE-MARI SOUTO

YTT, KM, yliopistonlehtori
kasvatustieteiden ja psykologian
osasto
Itä-Suomen yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0003-3511-9696>

LÄHTEET

- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väättäinen, H. (2019). *Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla*. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 22:2019. Helsinki: Karvi.
- Crenshaw, K. (1989). *Demarginalizing the intersection of race and sex. A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine. Feminist Theory and Antiracist Politics*. University of Chicago Legal Forum (1), 139–167.
- Dyer, R. (2002). *Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastoissa*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. (1997). *Representation. Cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Hall, S. (2003). Kulttuuri, paikka ja identiteetti. Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 85–128.
- Hartley, M. & Morphew, C. (2008). What's Being Sold and to What End? A Content Analysis of College Viewbooks. *The Journal of Higher Education*, 79(6), 671–691.
- Keskinen, S. (2012). Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalin kohtelun paradoksaalisuus väkivaltatyössä. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 291–320.
- Keskinen, S., Mkwesha F. & Seikkula M. (2021). Teoreettisen keskustelun avaimet – rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen. Teoksessa S. Keskinen, F. Mkwesha & M. Seikkula (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 45–68.
- Kilpilampi, M. (2020). *Intersektionaalisuus opinto-ohjauksen oppikirjojen kuvituksessa*. Kasvatustieteen pro gradu. Itä-Suomen yliopisto.
- Knuuttila, S. (1991). Hyytymätön hymy. Hymyn ja naurun sukupuoli -sensiivisen mainonnan ilmeanalyysiä. Teoksessa K. Lehtonen (toim.) *Mainoskuva -mielikuva*. Helsinki: VAPK-Kustannus, 121–142.
- Kukkonen, I., Pajunen, T., Sarpila, O. & Åberg, E. (2019). *Ulkonäköyhteiskunta. Ulkoinen olemus pääomana 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Into.
- Kunttu, K., Pesonen, T. & Saari, J. (2017). *Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016*. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö.
- Lehtonen, K. (1991). Kuningatarkampanja. Kahvikansan ikinuori morsian. Teoksessa K. Lehtonen (toim.) *Mainoskuva – mielikuva*. Helsinki: VAPK-Kustannus, 81–120.
- Malmelin, N. (2003). *Mainonnan lukutaito. Mainonnan viestinnällistä luonnetta ymmärtämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

- Mikander, P. (2016). *Westerners and others in Finnish school textbooks*. Väitöskirja. Helsinki: University of Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2500-2>
- Miles, R. (1994). *Rasismi*. Tampere: Vastapaino.
- Mkwesha, F. & Huber, S. (2021). Representaatioien uudelleenarviointia – rasisminvastaisuus ja taideaktivismi dekoloniaalisesta näkökulmasta. Teoksessa S. Keskinen, F. Mkwesha & M. Seikkula (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 225–243.
- Mohanty, C. T. (1991). Under western eyes: Feminist scholarship and colonial discourses. Teoksessa C. T. Mohanty, A. Russo & L. Torres (toim.) *Third World Women and the Politics of Feminism*. Bloomington: Indiana University Press, 51–80.
- Mulinari, D., Keskinen, S., Irni, S. & Tuori, S. (2009). Introduction: Postcolonialism and the Nordic Models of Welfare and Gender. Teoksessa S. Keskinen, D. Mulinari & S. Tuori (toim.) *Complying with Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 16–46.
- Nikunen, K. (2012). Sukupuolittuneet mediakuvasot ja yllirajainen kokemus maahanmuuttaja nuorten arjessa. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. & Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 155–173.
- OECD (2015), OECD360: Suomi 2015: Kuinka Suomi sijoittuu vertailuissa? OECD360, Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264236653-fi>
- Osei-Kofi, N., Torres, L. & Lui, J. (2012). Practices of whiteness. Racialization in college admissions viewbooks. *Race, Ethnicity and Education*, 16(3), 386–405.
- Pippert, T., Essenburg, L. & Matchett, E. (2013). We've got minorities, yes we do. Visual representations of racial and ethnic diversity in college recruitment materials. *Journal of Marketing for Higher Education*, 23(2), 258–282.
- Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantonen, E. (1999). Länsimaisten kuvien rotunaiset. Teoksessa J. Airaksinen & T. Ripatti (toim.) *Rotunaisia ja feminismejä. Nais- ja kehitystutkimuksen risteyskohtia*. Tampere: Vastapaino. 41–61.
- Rastas, A. (2020). Rasismikeskustelu suomalaisissa yliopistoissa. *Tieteessä tapahtuu* 2, 45–49.
- Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen, E. (2015). *Johdatus kasvatustieteisiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rossi, L.-M. (2003). *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, L.-M. (2009). Licorice Boys and Female Coffee Beans: Representations of Colonial Complicity in Finnish Visual Culture. Teoksessa S. Keskinen, D. Mulinari & S. Tuori (toim.) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 346–376.
- Rossi, L.-M. (2010). Esityksiä, edustamista ja eroja. Representaatio on politiikkaa. Teoksessa T. Knuuttila & Lehtinen, A (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus, 261–275.
- Rossi, L. (2015). *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus
- Saarinen, S. (2016). *Korkeakoulumarkkinointi Suomessa. Case Laurea: yhdessä enemmän*. Laurea-julkaisut 65. Laurea ammattikorkeakoulu.
- Seppä, A. (2012). *Kuvien tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Seppänen, J. (2005). *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, J. & Väliavonon, E. (2012). *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus (2020). Yliopistotutkintojen määrä kääntyi kasvuun. https://www.stat.fi/til/yop/2019/yop_2019_2020-05-13_tie_001_fi.html (25.5.2020).
- Tolonen, T. (2001). *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Tampere: Vastapaino.
- Vuori, J. (2009). Guiding Migrants to the Realm of Gender Equality. Teoksessa S. Keskinen, D. Mulinari & S. Tuori (toim.) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 378–409.

¹Artikkeli pohjautuu KM Lotta Molanderin pro graduun ”Yksi älykäs päätös nuorille valkoisille naisille”. Korkeakouluopiskelijan ideaalityyppi korkeakoulujen hakuoppaiden kuvien representoimana intersektionaalisuuden näkökulmasta. YTT, KM Anne-Mari Souto toimi hänen opinnäytteensä ohjaajana.